טשערנאָוויצער בלעטער

אומאָפּהענגיקער אָרגאַן פאַר פּאָליטיק, קולטור און ווירטשאַפט.

„Czernowitzer Bleter“,
Ziar independent pentru politica, cultura şi economie
Redacţia şi Administraţia: Cernăuţi, str. Radu cel Mare 13
Plătibil şi justiţiabil la Cernăuţi.

דערשיינט וועכנטלעך
ooooooo
איינצל־עקזעמפּלאַר 5 ליי.

אבאָנאמענט: 4 חדשים: 100 ליי, האַלביעריעך: 140 ליי, פאַר א גאַנץ יאַר: 280 ליי. — אויסלאַנד: 4 דאָלאַר יערלעך.
אַנאָנסן לויטן מילימעטער־טאַריף.

נר. 23. | טשערנאָוויץ, דעם 19־טן אָקטאָבער 1929. | יאָרגאַנג I.

נאָר וואַלן

פינף־מיליאָנען דעפיציט - אומגעהייערע שטייערן־ריקשטאַנדן — מ'האָפּט אויף מתים און נאָר וואַלן וועלן העלפן.

מיט אומגעדולד וואַרט די יידישע באַפעלקערונג אז דער בייראַט און די נייע זשערענטשאַפט זאָלן וואָס גיכער דערפילן זייער צוזאָג און אויסשרייבן וואַלן. דער אויניאָס־שטאַל איפן טעאַטער־פּלאַץ ווערט פון טאָג צו טאָג פאַרוואָרלאָזטער און פאַלט אריין אין אַזוינע צושטאַנדן, אז נאָר נישט וועט באַלד אימשטאַנד זיין דאָרט אריינצוברענגען אָרדנונג און באַלעבאַטישקייט.

מאַכט מען א סך־הכל פון די צען־יעריקע זשערענטשאַפטן אזוי שטעלן זיך די האָר קאַפּויר! איבער פינף מיליאָנען דעפיציטן — שווערע הובות פאַר לעבנס־מיטלן, האָלץ און מעדיקאַמענטן, אן ערך פון צוויי מיליאָנען ריקשטענדיקע קולטוס־שטייערן, וועלכע מ'טראַכט אפילו נישט איינצומאָנען — און א פּערזאָנאַל פון 200 באַאַמטן און אנגעשטעלטע פון וועלכע א קליינער טייל איז גוט באַצאָלט און די מייסטע האָבן א געהאַלט, וועלכער קלעקט נישט אויף א האַלבן לעבנס־מינימום.

און ערשט די אנשטאַלטן פון דער קהלה! ס'זענען באַוויזט די צושטאַנדן אין מושב זקנים, וועלכער איז נישט מער צוגעפּאַסט פאַרן היינטיקן טשערנאָוויץ מיט זיינע פיפציק טויזנט יידישע נפשות, דער בית־יתומים, וועלכער איז אין יעדער הינזיכט געבליבן אָפּגעשטאַנען און דער שפּיטאָל, אן אנשטאַלט מיט 69 בעטן, און א פּערזאָנאַל פון 30 מענטשן און 30 דאָקטוירים! און די איבערפילטע קלאַסן אין דער אַזויגערופענער יידישער שול!

ווער קאָן זיך זאָרגן פאַר די אנשטאַלטן, אז די הויפּט־דאגה סיי פון די העכערע באַאַמטן, סיי פון דער זשערענטשאַפט מוז זיין געלד פאַרן געהאַלט! אז דעם צווייטן פונם חודש מוז מען אָנהויבן צענויפקלויבן א גראָשן צו א גראָשן פאַרן קומענדיקן חודש אז די 200־קעפּיקע מחנה פון אנגעשטעלטע זאָל באַקומען ווער דעם קאַרגן שכירות און ווער זיין נוטן געהאַלט, א דאַנק דעם אָדער יענעם זשערענט? ווער קאָן טראַכטן דערפון, אז א גרויסער טייל פון די שילער אין דער אייגענער „שול, בלייבט באַלד זיצן אין דער היים, ווייל ס'זענען נישטאָ קיין שיך? ווער קאָן זאָרגן פאַר לערניינגלעך, וואָס נויטיקן זיך אן בילדונג, אָן א היים און אָן א מאָלצייט? און שוין נישט צו רעדן פון אזא לוקסוס ווי א ביבליאָטעק פון אזא נישט־יידישער זאַך ווי א קאַסע פאַר דעם צוגרונדגעריכטעטן יידישן קליינעם סוחר אָדער בעל־מלאכה?

פון וועמען איז דאָס צו פּ[illegible]" אז אלע האָבן איין תפלה אויף די ליפּן: נאָט שיק צו פעטע מתים, וועלכע זאָלן אָנפילן די קאַסעס, וועלכע וועלן ליפערן דעם נויטיקן מאַטעריאַל, אז דער אַפּאַראַט, וואָס הייסט קהלה, זאָל וויטער רעכט און שלעכט פון היינט אויף מאָרגן קענען געפירט ווערן!?

און ווער איז אזוי פאַרטעמפּט, אז ער זאָל גלויבן אז דער אידעאַלסטער בייראַט און א זשערענט מיט אלע מעלות און אָן אן אייגענער דעה, וועט אימשטאַנד זיין די צושטאַנדן צו פאַרבעסערן און צו באַזייטיקן?

און ווער וועט זיך איינרעדן, אז דאָס ביסל געלד, וועלכעס איז איצט אריינגעקומען פון בתי מדרשים, שילן און קלויזן, פון אתרונים און דער רעשט ביסל יידישקייט, וועלכעס מ'האָט אויסגעמאָלקן אָן רחמנות, וועט מער קלעקן ווי אויף א קורצער צייט צו פאַרשטאָפּן דאָ א הויב און דאָרט — און א באַלד וועט זיך ווידער אָנהויבן דער דלות און מ'וועט נישט קאָנען באַצאָלן די קאַסאַ־מאַנדאַטן פון פאַריאָרן פּסח־צייט?

און ווער, מעג עס זיין א דעמאָקראַט, רעוויזיאָניסט אָדער סתם בירגערלעכער פאַרזאָרגער, יעט עס וואַגן צו באַהויפּטן, אז דער איצטיקער אידעאַלער בייראַט איז כמעט ווי א געווײלטער קולטוס־ראַט און א גוטער סוראָגאַט!?

דער בעסטער בייראַט און דער אידעאַלסטער זשערענט — זענען די, וועלכע מ'קען נישט און וועלכע זענען נישטאָ — זאָלן דאָס געדענקן די יידישע פּאַרטייען וועלכע נעמען איצט אנטייל אין דער קהלה. זאָלן זיי באַאויפטראָגן זייערע מאַנדאַטאָרן וואָס גיכער דורכצופירן וואַלן. מ'מוז שוין אָנהויבן מיטן רעווידירן די ליסטעס, אזוי לאַנג ס'דרייט זיך נאָך א גראַצער אין קהל־שטיבל, ווייל באַלד, באַלד קומען די ווינטער־חדשים, ווען ס'גלוסט זיך נישט די נגידים צו שטאַרבן און מיר וועלן מוזן וואַרטן ווער ווייסט ווי לאַנג...

נאָר א געווײלטער קהלה־ראַט וועט בכח זיין צו באַזייטיקן די מוראַדיקע צושטאַנדן אין דער טשערנאָוויצער קהלה — אויסצוריינען דעם אויניאָס־שטאַל און שאַפן די פאַרהעלטנישן אָן וועלכע ס'נויטיקן זיך אזא קיבוץ ווי טשערנאָוויץ.

נאָר וואַלן! וואָס גיכער! — ש. א. ס.

דער וויסנש. אינסטיטוט און די בוקאָווינער יידן

א גרוס דעם ווילנער צוזאַמענפאָר.

ה'ה סכות קומט פאָר אין ווילנע דער ערשטער צוזאַמענפאָר פונם י.ו.א. די באַראַטונגען וועלן דויערן 5 טעג. דער סדר־היום איז א ברייטער און פון א וואַגיקן פאַרנעם.

אויפן צוזאַמענפאָר וועלן זיין פאַרטרעטן געלערנטע און דעלעגאַטן פון אלע יידישע ישובים. אויך אַמעריקע האָט אנגעמעלדעט זיינע פאַרטרעטער און אויך די בוקאָווינע — שיקט א דעלעגאַט.

די בוקאָווינע, וועלכע האָט אן אלטע יידישיסטישע טראַדיציע, דער אלטער יידישער ישוב אין רומעניע, ווי מ'קאָן זאָגן, אז ס'איז געשטאַנען די וויג פון גאָלדפאַדען'ען און פון וועלוול זבאַרזשער, דאָס היינטיקע יידישע רומעניע, וועלכעס נעמט איין א בכבודיקן פּלאַץ אין דער מאָדערנער יידישער ליטעראַטור — רומעניע וועט אויף דעם ערשטן היסטאָרישן צוזאַמענפאָר זיין פאַרטרעטן דורך איין דעלעגאַט און דאָס, געשיקט נאָר פון א איניציאַטיוו־גרופּע!

אמת, די אַרבעט האָט זיך ביי אונז זער שפּעט אָנגעהויבן, ווייל ערשט פאַר א פּאָר חדשים איז געגרינדעט געוואָרן אין טשערנאָוויץ די גרופּע פריינט פון י.ו.א. אָבער דאָס איז טאַקע די עולה, פאַרוואָס אַזוי שפּעט זיך אָפּגערופן?

דער י.ו.א. אַרבעט דאָך שוין פיר יאָר! און אין די פיר יאָר האָט ער דאָך שוין אויפגעטון א געוואַלטיקע אַרבעט — אן אָרגאַניזאַטאָרישע און א וויסנשאַפטלעכע אַרבעט. און די וויסנשאַפטלעכע אַרבעט איז דאָך געווען א לעבעדיקע, נישט קיין אַבסטראַקטע, נישט באַשטימט פאַר א מוזעאום. זי האָט זיך דאָך צוגערירט צון אונזער קולטורעלער, ווירטשאַפטלעכער און דערציערישער נויט! און מיר האָבן געפילט, אז מען רירט זיך צו צון א ברענענדיקער וווּנד — טאָ פאַרוואָס'זשע האָבן מיר דאָ נישט אויפגעשריגן? זענען מיר דאָ שוין דערגאַנגען די סיבות פון אונזער טיפן עקאָנאָמישן מצב? האָבן מיר באמת שוין באַפרידיקט אלע אונזערע קולטורעלע באַדערפענישן? האָבן מיר שוין דערפילט אונזערע התחיבותן בנוגע דער דערציאונג פון אונזערע קינדער?

ס'וועט זיך קיינער נישט געפינען וואָס זאָל ענפערן מיט יאָ אויף אלע די שאלות. און דאָך ביי אונז אַזאַ אָפּהענגיקייט, אַזאַ אַפּאַטישקייט.

און די סיבה?

מ'איז פאַרטראָגן. נישט חלילה מיט פּרנסה. דערפון איז מען דאָ אָפּגעהיט אַזוי ווי אין אַנדערע שטעט אין פּוילן. מ'איז פאַרנומען מיט — קאַסרילעווקער פּאָליטיק.

אי, דאָס יידישע לעבן איז אַבסאָלוט קאָמפּליצירט, און כדי צו מאַכן נוצלעכע יידישע פּאָליטיק מוז מען גראָד זיין באַהאַוונט מיט יידיש וויסן, מ'מוז גוט קענען אלטע און נייע יידישע געשיכטע, נישט טעאָרעטיש, נאָר אַזוי כדי זיך מיט איר ווי מיט א כלי זין צו באַנוצן, מ'מוז קענען די יידישע עקאָנאָמיק, און — אחרון אחרון חביב — מ'מוז אויך קענען די יידישע נשמה, אירע בענקענישן, אירע חלומות, אירע ווייטאָגן, וואָס דריקט זיך אלעם אויס אין די פאָלקס־לידער, אין די מעשהלעך און אין די לעגענדעס — ד. ה. מ'טאָר נישט זיין פאָלקס־פרעמד. דאָס אליין איז פאַר די היגע כלל־טוער נישט וויכטיק.

און דערפאַר האָבן זיי עס טאַקע דערצו געבראַכט אז אין יידישע ענינים איז נישט פון וואַנג אונזער פאַרלאַנג נאָר ווינטש פונם פּריץ: „טי דאַחנאַיי“! דער מיניסטער באַשליסט און וועלכער שפּראַך מיר רעדן און לעבן זיך אויס, ער איז אונז מזכה מיט דעם ראש הקהל א. א. ו. און אלע די וואָס האָבן דאָס אליין גורם געווען האָבן אלעם אויסגעזאָרגט. זיי נייען אַרום אין קעשינע ווער מיט צוואַנציק, ווער מיט דרייסיק און ווער פערציק... יאָר טראַדיציע פון פאַרזאָרגן דאָס יידישע פאָלק!

קאַסרילעווקע!

איז זיך נאָך צו הרושן דעריבער, פאַר וואָס ס'קומט אליין צו אונז צו שפּעט. און ווען ס'רייסט זיך יאָ דורך א שטראַל צו אונז, דויערט עס זייער לאַנג ביז ער קעמפּט זיך דורך דער גלייכגילטיקייט מיט וועלכער מיר זענען אַרומגענומען.

און אָט טאַקע צוליב די סיבות וועלן מיר נאָך פאַרעקשנטער אָנפירן מיט אונזער אַרבעט פאַרן ייוו"א ווייל נאָך איז אונז נישט צוגענומען די לעצטע האָפנונג: דער נייער דור, די יוגנט איז מיט אונז.

און צוזאַמען מיט דער יוגנט, מיט וועלכער מיר האָבן זיך ביי אונזער אַרבעט באַקענט אין אלע שטעטלעך, און וועלכע הערן זיך מיט קלאַפּנדיקע הערצער צו די באַראַטונגען פון דער קאָנפערענץ פונם ייד. וויסנש. אינסטיטוט שיקן מיר, אונזערע פריינט אין ווילנע אונזערע וואַרעמע גריסן.

יוסף שוואַרצמאַן.

— —

די וואָך.

לויט אָפיציעלע ידיעות הערשט אין א"י פּיל־שטענדיקע רו און די סיטואַציע איז כמעט א נאָרמאַלע. א גרויסער טייל פון די פּליכטלינגע האָבן זיך שוין אומגעקערט אין זייערע היימען.

*

אַלס אנטיילנעמער ביים צוזאַמענפאָר פון ייוו"א ווערט אויך דערוואַרטעט דער היסטאָריקער שמעון דובנאָוו, וועלכער וועט אַרויסטרעטן אין איניקע גרעסערע פּוילישע שטעט מיט רעפעראַטן.

*

אין שוים פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין ירושלים איז פאָרגעקומען אן ענדערונג און איבערבייט פון די רעפעראַטן. סאַקער איז באַשטימט געוואָרן אויפן אָרט פון קיש. פּנחס רוטענבערג האָט באַקומען דעם פּאָליטישן רעפעראַט פונם ועד לאומי.

*

אן אינטערוויו פון דער קעניגין מאַריאַ האָט אַרויסגערופן א גרויסע אויפרעגונג אין רעגירונגס־קרייזן. בוקאַרעשטער פּרעסע מעלדעט פון א קריזיס. מאַניו זאָל האָבן בדעה צו געבן אין דעמיסיע.

*

אין אויסן־מיניסטעריום ווערן אָפּגעהאַלטן באַראַטונגען וועגן די באַנקעטס, וואָס מ'מוז צוגרייטן לכבוד דעם פּוילישן מיניסטער זאַלעסקי וועלכער קומט אינגיכן קיין רומעניע. אָבער די אלמנות און יתומים נאָך „די הרוגים פון לופּעני, וואַרטן נאָך אלץ

אויף א באשטראפונג פון די מערדער און אויף א הילף פון דער רעגירונג!

*

אין גיכן וועלן פארקומען קעניגליכע מאנעווערס אין אנוועזנהייט פונם גענעראלשטאב און פון דעם פרינץ-רעגענט. די מאנעווערס וועלן אפקאסטן שווערע מיליאנען.

*

ביי דער אינקאדרירונג פון פאליציי-באאמטן אין טשערנאוויץ האט מען 3 יידישע באאמטן מיט לאנג-עריקער דינסט-צייט טראנספערירט אין באסאראבישע שטעטלעך, בשעת מ'האט ביי דער סיגוראנצא נאמינירט איינקע צו קאמיסארן, וועלכע האבן נישט קיין שום צונרייטונגען און אויך קיינמאל נישט געדינט ביז היינט ביי דער פאליציי.

*

ערעס, א באוווסטער פירער פון די פועלי-ציון אין פוילן, קומט אין גיכן אויף א לעקציעס-טורנע קיין רומעניע, ווו ער וועט רעפערירן וועגן די געשעענישן אין ארץ-ישראל.

———

חרם אויף ייד. שרייבערס.

שמיץ פון רעכטס און פון לינקס.

געווען אמאל קייזער- און קעניגליכע דיכטערס. האט ווילהעלם „אנערקענט", איז מען געווען א דיכטער פון „ווילהעלמס גנאד", איז פראנץ יאזעף „געפעלן" האט ער אויך געגעבן „הסכמה", איז אבער די דיכטונג נישט געווען אין איינקלאנג מיט זייערע דינאסטישע טענדענצן, איז אויס דיכטונג.

היינט, ווען די קייזער- און קעניגליכע דינאסטיעס זענען לרוב פארשווינדן, וואלט מען געקאנט מיינען, אז דאס „דיכטערטום" איז אין א סכנה, נישטא ווער ס'זאל עס אונטערהאלטן, זענען אבער דא אנדערע דינאסטיעס, נאר א ביסל קאמפליצירט: „געפעלט" מען ליטוואקאוון, אנערקענט נישט כמורנער; „פארזינדיקט" מען זיך קעגן אלנינען, נעמט ליטוואקאוו צוריק די „סמיכה", איז א שרייבער נישט קיין שאוויניסט, משפט מען אים און מ'פארמשפט. ערשט נעכטן האבן די דיכטערס א. ר י י ז ן, ה. ל י ו ו י ק, מ נ ח ם און ר א ב א י פארנומען „מזרח-שטעט" אין די קאמוניסטישע רייען, קודם די לויבגעזאנגען פאר זייער מיטארבעט אין דער „פרייהייט", דערנאך די קבלת-פנימס אין ראטנפארבאנד פאר זיי, איז לייוויק געקומען האט זיך אנגעהויבן מיט פאראד און אויסגעלאזט מיט פאראד. אליין וואס לייוויק האט געשאפן, האט מען אויסגעטייטשט מיט קאמוניסטישער רש"י, זיין מייסטערווערק דער „גולם", כאטש ס'געפונען זיך אין אים קאנטרארעוואלוציאנערע איסדרוקן ווי „גאט" וכדומה, איז דאך געווידמעט דעם נייעם ייד פון „געזערד".

איז א. רייזן געקומען, איז דער פאראד געווען נאך אימפאזאנטער. קודם כל די הכנות, שוין אויפן וועג קיין ס. ס. ר. קומענדיק קיין ווארשע, האט אים מערעזשינס אמבאסאדע, די ווארשעווער „יעווסעקציע" גענומען אונטער אירע פליגלען און געהיט, ער זאל חלילה נישט נכשל ווערן באגעגענדיק זיך מיט ווארשעווער „קאנטרארעוואלוציאנערע" יידישע דיכטערס; אריבערקומענדיק די גרענעץ אין ראטנפארבאנד, האט אים באגריסט א דעפעליאדע פון 4000 רויטע גווארדיצעס, פאנאיט איסטראטי, וועלכער איז אויך דעמולט געווען צו גאסט, האט אין נאמען פון די רעוואלוציאנערע שרייבערס געהאלטן די פעסטרעדע, און אזוי איז געווען ששון ושמחה די גאנצע צייט, וואס רייזן האט געווײלט אין ס.ס.ר. און פלוצים אויס נשיאת חן דיזעלביקע נאר וואס אזוי אין ראטנפארבאנד גערימטע דיכטערס לייוויק און רייזן און מיט זיי מנחם און ראבאי, זענען קליינבירגערס, כנסת-ישראל-יידן און משרתים פון דער בורזשואזיע, פארוואס? ווייל זיי האבן געהאט אזוי פיל טאקט און זיך נישט געוואלט אידענטיפיצירן מיט דער „פרייהייט", וועלכע האט געשיקט גליקווינטשן די אראבער בעת זייער לעצטן פאגראם אין פאלעסטינע.

נישט אומבאקאנט איז די בארימטע „ווידוי" פון ד ו ד ב ע ר ג ל ס א ן פאר ליטוואקאוו און די אריינבאקומענע שמיץ בעת דער „ווידוי" ביז ער איז „געכשרט" געווארן, איצט פאדערט מען שוין פון אים „דערקלערונגען" און ס'האלט שוין מסתמא נישט ווייט, ער זאל אוואנסירן צום „קאנטרארעוואלוציאנערן „יידישיסט", ווייל ער האט זיך גאר ביטער פארזינדיקט, אנטייל גענומען אויף א באנקעט פאר יונה ראזנפעלד און זיך מיט אים צעקישט.

ש ל ו ם א ש איז אן אלטער סימפאטיקער פון „בונד", ארבעט מיט אין בונדישע צייטונגען און זשורנאלן, דרוקט זיך אין בונדישע פארלאגן, און בכלל האלט דער „בונד" אז אין זיין זכות איז שלום אש א גרויסער דיכטער. האט אבער דער גרויסער דיכטער א גרויסן פעלער. ער געפונט נעמלעך סימפאטיעס אויך פארן יידישן ישוב אין פאלעסטינע, און איצט, בשעת די בלוטיקע געשעענישן האט שלום אש נישט געקאנט פארטראגן וואס דער ווארשעווער „בונד" האט איבערגענומען די גענעראל-רעפרעזענטאנץ פאר אראבישע ענינים אין פוילן, און איז ארויסגעטרעטן קעגן דעם אין דער פרעסע, פארשטייט זיך, אז מיט דעם ארויסטריט האט ש. אש אנגעצונדן דעם גרימצארן פון „בונד" און ס'איז גערופן געווארן א מיטינג, ביי וועלכן מ'האט געלאזט זאגן ש. אשן דורך א רעזאלוציע, אז די בונדישע מאסן, א דאנק וועמען שלום אש איז א שרייבער, זענען שטארק אין כעס, וואס ער האט מורד בכמורנער געווען, און אויב ער וועט נישט רעווידירן זיין שטעלונג, זאל ער וויסן אז...

„ל. ק ו ו י ט ק א לעבט שוין היבשע עטלעכע יאר אין ס.ס.ר., האט שוין איינגעפראלעטקולטיזירט זיך ווי ס'באדארף צו זיין, באליבט און אנערקענט פון קאמזאמאל, האט ער אבער אויף א מינוט פארגעסן אז ער איז א דיכטער פון „ליטוואקאווס גנאד" און ארויסגעגעבן א באנד לידער א. נ. „גערענגל", ווו ס'זענען אויך דאטלעכע לידערשארזשן. די דאזיקע לידערשארזשן זענען נישט געפעלן געווארן דוד האפשטיין און ס'האט זיך אנגעהויבן מיט פראטעסט-פארזאמלונגען און רעזאלוציעס און געענדיקט האט עס, אז ל. קוויטקא קאקעטירט מיטן קאנטרעוו. אויסלאנד און איז געפסלט געווארן.

אויף דיזעלבע וועגן גייען אויך אונזערע עברית-בעברית-ניקעס.

ר. ב ר י י נ י ן, מיט וועלכן דער העבראיזם האט זיך כסדר געגרויסט, איז דא נישט לאנג אויף א פארזאמלונג פון העברעישע שרייבערס אונטערן פארזיץ פון ה. נ. ביאליק געמשפט און פארמשפט געווארן, ווייל ער האט געהאט די העזה, צו זיין אביעקטיוו. און קומענדיק פון ראטנפאדבאנד קיין אמעריקע האט ער אנגעשריבן א באגייסטערטן ארטיקל איבער די דערגרייכונגען פון דער „געזערד"-קאלאניזאציע.

דאס אליין דערמאנט אין א בארימטן עפיזאד פון דעם גרויסן דיכטער וואלפגאנג ג ע ט ע: צו דער צייט, ווען געטע איז געווען לייטער פון הויף-טעאטער אין ווײמאר, האט די פראנצויזישע בינע באקומען א סענזאציע, א שוישפילער האט נעמלעך אויפגעפירט א פיעסע מיט א הונט אין דער הויפט-ראל. דער הונט איז געווען גוט איינדרעסירט אין זיין ראל, און האט געהאט גרויסע דערפאלגן.

איינמאל האט דער הערצאג פון ווײמאר צו זיך געלאזט רופן געטען און פארלאנגט, ער זאל אויך ארויפברענגען דעם הונט אויף דער בינע. געטע, וועלכער האט פון דעם עקספערימענט נישט געהאלטן, האט זיך אפגעזאגט דערפון. דערויף האט דער הערצאג געטען געדראט, אז אויב ער וועט זיך ווייטער האלטן ביי זיינעם און זיין אקעגן הונט, וועט דער הויף זיין אקעגן אים...

ס א מ ע ך - מ ע ם.

———

וס ף ט ר א כ ט נ ב ע ר ג.

באסאראבער מעשיות

ווי אזוי ר' קיווע איז נעלם געווארן...

א מעשה שהיה: מיט א יידן ר' קיווע
וואס איז נעלם געווארן צוריק מיט יארן;
גערעשט האט זיך דערמיט די גאנצע סביבה
און געלעבט האט עס ביי יעדן א צייט אין זכרון.

געווען איז ר' קיווע א בעל-מלאכה, א פשוטער חי וקים,
מיט ברייטע פלייצעס און געזונטע פעסטע הענט.
וואלט ער זיך נאך אזוי געלעבט עד היום,
ווען ער וואלט נאר געארבעט ביי דעכער אין ביי ווענט.

האט ער אבער נאך פארמאגט דריי יינגען,
געראטן אין אים — די דריי יאטן.
און אז ס'האט זיך ס'בלוט אין זיי צעזינגען:
געמאכט: ויצא, און פארלאזט מ' טאטן.

און תיכף אנגעהויבן פון זייערע נייע היימען,
שיקן דאלארן מ' טאטן — דעם באסאראבער.
פלעג עס ר' קיווע בנחת צונעמען
און זיי שרייבן א דאנקבריוו, ביים שטעטישן שרייבער.

און גיך איז ר' קיווע געווארן א נגיד,
פארלאזט די מלאכה — געגעבן געלד אויף פראצענט,
און אז כך וכך אלפים ער פארמאגט,
צו וואס'זשע טויגן אים איצטער די הענט?...

צו וואס'זשע טויג אים איצטער דער גאנצער כח,
אז ער האט שוין סיי ווי געווג אויף צו עסן?
האט ער פון דעמולט אן נישט געוווסט וווהין צו פארברייכן
זיינע ליידיקע און לאנגווייליקע מעת-לעתן...

פלעג ער אויפשטיין באנאכט, נישט אפריכטן חצות!
חלילה! — ר' האט פשוט שלאפן נישט געקאנט!
און ארויס פון שטוב און גיין איבער די ליידיקע גאסן
און טראכטן: וואס טוט'ן מיטן כח, וואס ברענט?...

און אויף וועגן און שטעגן פלעג ער פארקריכן
און טרויריק פארטראכט קוקן צו'ר לבנה ארויף;
גלייך ווי ער וואלט א מקום-מנוחה זיך זוכן...
און גיין פלעג ער ניין אן א סוף.

נו, איז דאך אויך נישט קיין חדוש, אז ס'איז געשען,
אז ר' איז נעלם געווארן, אויף אייביק, אויף תמיד...
און מער האט קיינער קיינמאל נישט געזען:
ר' קיווען, וואס האט געוואלט אין די נעכט פארשלונגען [זיין אומעט

טייל זאגן דערטראנקען, פארטראגן פון א שטראם
און פארלוירן געגאנגען אין די לבנה-נעכט, די בלאסע.
און אפשר אוועק צו זיינע זין איבערן ים?
אזוי, צי אזוי! אן עק נעמט די מעשה...

———

נאָטיצן

יקיר מארקיעוויטש.

א מארטירער פון דער יידישער ארבעטער-באוועגונג, א קרבן פארן ארץ-ישראל-אידעאל, נישט אין די גאסן פון ירושלים און נישט אויף די פעלדער פונם עמק. נאר גראד אין ווארשע, נישט געמארדעט פון אראבער נאר פון ארבעטער-ברידער, פון די „רויטע", ווי ס'רופן זיך די יינגען, וועלכע האבן תמיד חוץ פראלעטארישע לאזונגען אויך מעסערס און העק מיט זיך אויף צו איבערצייגן זייערע קעגנער...

יקיר מארקיעוויטש, א בלוט-יינגער ארבעטער, געקומען פון פראווינץ אין הויפטשטאט זוכן דעם אמת צווישן ארבעטער-חברים, זיך אנגעשלאסן אין די פועלי-ציון — און געפונען דעם יינגען טויט אויף א מיטינג אין ווארשע. א רויטער האט אים מיט א שטעקן א זעץ געטון אין קאפ, א צווייטער— אים אריינגעשטאכן א מעסער אין רוקן — א חודש לאנג זיך געראנגלט און דעם 26-טן סעפטעמבער געשטארבן אין עלטער פון 19 יאר!

פאר וואס די קין-טאט? נישט קיין עפענדים האבן ווי אין ארץ-ישראל געהעצט הייסבלוטיקע אראבער, נישט דער מופטי האט גערופן צו נקמה — פאר וואס האבן ווארשעווער קאמוניסטן, אפילו ווען זיי ווילן זיך סאלידאריזירן מיט די אראבישע פאגראמטשיקעס, געמארדעט אזא יינג לעבן?

ווער וועט נאך גלויבן, אז אט די הארדע, האט פראלעטארישע אידעאלן — אז אט די כוליגאנעס זענען דער אוואנגארד פון דער רעוואלוציע, אז די ברודער-מערדער זענען פעאיק צו קרבנות און צו מעשים פארן כלל?

איז מעגלעך אן אידעאלאגיע, וואס וויל די מענטשהייט באפרייען און צייכנט איר וועג מיט אומזיסט פארגאסענעם ברודער-בלוט?

הוהין וועט די דעגענעראציע פון דער ארבעטער-באוועגונג נאך פירן?

יקיר מארקיעוויטש בלייבט א קדוש ווי די געפאלענע פיאנירן אין ארץ-ישראל. זיינע מערדער אבער וועלן זיך קיינמאל נישט באריינקן פון דער שאנד פון קין'ס-צייכן!

——

ארים פאלק!..

בשעת דעם אינטער-רעגנום, וועלכעס איז אנטשטאנען נאכן אפלעבן פון איין מיטגליד פון דער רעגענטשאפט, האט די רעגירונג אין א דעקרעט, אין וועלכן ס'איז צונויפגערופן געווארן די קאנסטיטואנטע באנוצט זיך מיט דער פראזע: „אינ'ם נאמען פונם פאלק" שטאט ווי ס'איז אבליגאט אינ'ם נאמען פונם קעניג. צי ס'איז געשעען בכיון, צי האט געהאט א פארמעלן טעם — דאס איז איצט נישט וויכטיק ווייל ס'קאן קיינער נישט חושד זיין מ א נ י ו ן אן וועלכער ס'איז נישט רעפובליקאנישער נטיה, און זיין ענטפער צו פלוראשן און זיינע לעצטע רעדעס האט ער עס גענוג הויך אויסגעשריגן אין דער וועלט אריין, אז ער איז מאנארכיש — אבער פאר די ליבעראלן איז עס גענוג געווען אויפצוהייב א רעש, אז די מאנארכי' איז אין א סכנה און, אז דער דערמאנטער דעקרעט באטייט א פוטש. א טייל פון דער אפאזיציאנעלער פרעסע האט אפילו אונטערגעכאפט דאס „אינם נאמען פונם פאלק" און וויל באהויפטן אז אלע געריכטס-אורטיילן, וועלכע זענען ארויסגעטראגן געווארן אין יענע טעג האבן נישט קיין גילטיקייט..

און באמת, וואס הייסט אינם נאמען פונם פאלק? ווי קען מען רעגירן אינם נאמען פון די זיבצען מיליאנען מענטשן, וועלכע זענען נישט מער ווי עקספלאטאציע-אביעקטן באלד פאר דער און באלד פאר יענער פארטיי? ווי קען מען עס התמענען א דעקרעט אינם נאמען פון די אנאלפאבעטן, הארעפאשניקעס, שטאדטישע לומפען-פראלעטאריער, וועלכע גאט האט באשאפן פאר וועגן דער משפחה, בראטיאנו זיי זאלן האבן מיט וועמען צו קאמאנדירן, וועמען אויסצוזויגן און אויסצופרעסן, וועלכע זאלן גליקלעך זיין, וואס מ'נעמט אן זייער בלוט אויפן מזבח פון דער דינאסטיע און פונם פאטערלאנד, זייערע אין שווייס פארהארעוועטע גראשענס, אלס שטייערן.

„אינם נאמען פונם פאלק" הייסט וועלן איבערקערן די פיראמידע פון דער היינטיקער ארדנונג מיטן שפיץ אראב און ס'קאן נאך חלילה אויסקומען, אז די אויבערשטע זאלן ווערן צו אונטערשטע. אז די בראטיאנוס זאלן פארלירן די לאטיפונדיע רומעניע און די מיליאנען שקלאוון, וועלכע הארעוען אויף זיי.

דער דעמאקראט מאניו האט זיך תיכף טאקע אנטשולדיקט, ער האט עס נישט שלעכט געמיינט, ס'איז געווען דאס לעצטע מאל. אינם נאמען פונם פאלק וועט ווייטער נאר נישט געשען...

———

דער נאציאנאל-צאראניסטישער זיווג.

די פוזיאנירטע פארטיי פון די נאציאנאליסטן און צאראניסטן האט זייענדיק אין דער אפאזיציע פארמאגט א געאייניקטן כח. די שפאלטן פונם צענויפגעשטיקעוועטן פראגראם האבן זיך נישט ארויסגעוויזן, מיט גבורה אונמוט האט מען געשטורעמט איין פאזיציע נאך דער אנדערער — ביז זיי האבן דערגרייכט דאס ציל און געקומען צו דער מאכט. שוין ביים פארטיילן די מיניסטער-פארטפעלן איז מען נישט פארגעגאנגען לאיאל מיט די צאראניסטן. זיי האבן באקומען ווייניקער און נישט א טייל פון די וויכטיקע מיניסטערשטעלעס, זיי האבן געמוזט צופרידן זיין מיט דעם וואס ס'האט זיי געמאכט „הופ-פעאיק"... און יעדעס מאל ווען ס'האנדעלט זיך וועגן א וויכטיקן פאליטישן ענין, דערמאנט זיך מ א נ י ו דער נאציאנאליסט אינ'ם פויער מ י ה א ל א ק ע ערשט א ביסל שפעטער.

אזוי אויך איצט ביים באשטימען דעם נייעם קאנדידאט פאר דער רעגענטשאפט. דער צאראניסטישער טייל פונם קאבינעט האט בכלל נישט געוווסט ביז פאר דער וואל וועמען מאניו וועט פארשלאגן, ער האט אפילו נישט בארעטן זיך מיטן יוסטיץ-מינ'סטער, כאטש ס'האט זיך געהאנדעלט וועגן א העכערן ריכטער.

דער פועל-יוצא פון דער נאציאנאל-צאראניסטישער אומנעטרייישאפט איז געווען ש י ע ו ר נ י ש ט א קאבינעטס-קריזיס. אייניקע מיניסטערס האבן זיך געוואלט אפזאגן פון זייערע שטעלעס. נאר ס'איז ווידער געלונגען צו מאכן שלום-בית, און צו פארבלייבן אונטער איין דאך — דער גט איז אפגעלעגט אבער ס'וועט נישט קיין סך מער דויערן און דער זיווג וועט זיך מוזן צעגיין ווייל ס'שווער פאר לאנג צו פאראייניקן פויערים-אינטערעסן מיט אינדוסטריע-פאליטיק.

———

פארז ייִדיש-וויסנש. אינסטיטוט.

אן אָונט אין טשערנאָוויץ.

דער ערשטער ארויסטריט פון די „פריינט פון ייוו'א" פאר טשערנאוויצער עולם איז פארגעקומען פארגאנגענעם שבת, צום באדויערן איז דער אָונט נישט באזוכט געווארן פון אלע די קרייזן, פאר וועלכע איז געווען צוגעגרייט. (אפשר צוליב דעם וואס ס'איז געווען פאר שלש עשרה מדות — האבן דערוואקסענע מיטגלידער פון די פראלעטארישע ארגאניזאציעס אין פארטייען, פארטון מיט תשובה און תפלה נישט געקענט אנטיילנעמען). דער ראטהויז-זאל איז געווען פארפולט פון דער יידישער ארבעטנדיקער יוגנט און צו זיי האט זיך אויך געווענדעט דר. ד י א מ א נ ט מיט זיין באגריסונג אויסדריקנדיק די צופרידנקייט וואס זי איז געקומען אויפן ערשטן רוף. דר. ד י א מ א נ ט פירי[illegible]ר אויס וועגן דער באַדייטונג פון די[illegible]שאפט ביי יידן, וועגן איר פארנעם אין אונזער לעבן און וועגן דעם מאמענט ווען די יידישע וויסנשאפט און פארשונג איז פארטריב

געוואָרן פון דער קאַטוילישער קירכע און די ענגע ד' אמות פונם בית מדרש. וויסנשאַפט לשמה דאָס איז תמיד כאַראַקטעריסטיש פאַר יידן און זייער היינטיקער קאַמף פאַר גלייכבארעכטיקונג מוז צום גרויסן טייל געשטיצט ווערן פון דער פאָרשונג. דר. בערנפעלד האָט דערציילט וועגן דער אָרגאַניזאַציע פונם ווילנער אינסטיטוט, וועגן די אייפטוען פון די איינצעלנע סעקציעס ביז איצט און אָנגעוויזן אז ביז צו דער גרינדונג פונם ייוו"א איז די יידיש-פאָרשונג געווען א צופעליקייט פון יחידים און איצט איז זי א רעגולירטע און סיסטעמאַטישע אַרבעט. אַרכיטעקט שוואַרצמאַן האָט אויף אן אינטערעסאַנטן אופן געשילדערט דעם אַלטן חלום וועגן א יידישער אַקאַדעמיע, וועלכער איז פאַרווירקלעכט געוואָרן אין ווילנע און וועגן ייד. פּאָלסירנדיקן לעבן און שכניתדיקן פוילן. ער האָט גערופן די יוגענט מיטהעלפן ווערבירן פאַר ייוו"א און צוטרעטן צו זאַמעל-אַרבעט.

פאַרענדיקט איז געוואָרן דער אָוונט דורך פאָרלעזונגען (שוואַרצמאַן: בערל שניידער פון פּרץ, א געלונגענע אינטערפּרעטאַציע און סורקעס אין „כפּרות" איסגעצייכנטער שלום-עליכם-רעציטאַטאָר) וועלכע האָבן איבערגעלאָזט א גוטן רושם.

רעפּאָרטער.

טעאַטער

„דאַס מאַמעלע".

אָפּערעטע אין 3 אַקטן פון שאַצקי (?).

דער אָנהויב פון איצטיקן סעזאָן אין פּאַווילאָן-טעאַטער, קאָן מען זאָגן, איז נישט קיין אומגעלונגע-נער. און דאָס איז אין ערשטער ריי צו פאַרדאַנקען דעם ריזעוודיקן קינסטלער-פאַר-פאָלק לערנער-זיידערמאַן, וואָס אחוץ זייערע קינסטלערישע פעאיקייטן, האָבן זיי, ווייזט אויס, פיינט זיך צו פאַר-לאָזן אויף נסים (ווי ס'טוען עס א סך טרופּעס) און אַרבעטן כסדר אויף נײַ רעפּערטואַר.

צו דער פּערטער פּרעמיער האָבן זיי געשטעלט „דאַס מאַמעלע", אויך עפּעס א מין אנדראָגינוס פון קאָמעדיע און אָפּערעטע, וואָס ס'איז שוין אַזוי פאַר-לאַטעט, אז מ'דערקענט מער נישט די ערשטע מאַ-טעריע. באַטשע אַזוי אָבער, ווער ס'געווען ביים פאַר-זעעניש, וואָס האָט זיך אָנגערופן „איינמאָל אין מאַי", און איז שיעור נישט געוואָרן אויס חסיד פון לערנער-זיידערמאַן, האָט זיך איצט אויפסניי געקאָנט דער-וואַרמען און אַפּלודירן ביז טאָג.

וויאַזוי דער „רעמאַנט" פון דער פּיעסע זאָל נישט אויסזען, איז אין איר נאָך געבליבן גענוג ווערצלען פון לעבעדיקן געזונטן הומאָר, וואָס האָט דעם אַנ-סאַמבל דערמעגלעכט, מער אָדער ווייניקער, צו דעמאָנסטרירן זייערע פעאיקייטן.

דער טיפּ פון דער געזונטער, קליינשטעטלדיקער שטיפערישער מויד איז פאַר חנה לערנער ווי אָנגעמאָסטן, ווי נאָר זי באַווייזט זיך אויף דער בינע וויברירט אַלץ, פון וואָס פאַר א שטימונגען דער צו-שויער זאָל נישט זיין באַהערשט, מוז ער מיט חנה לערנער טיטלויפן און מיטשפּרינגען. אויך מוז ווערן באַמערקט, אז איין פיגור ביים קופּלעט אין צווייטן אַקט איז א ביסלע וווּלגאַר און פון דעם זאָל זיך חנה לערנער היטן. איר פּאַרטנער דוד זיידער-מאַן, האָט ווי תמיד באַהנט דאָס גאַנצע שפּילן מיט זיין מתיקותדיקן זינגען, הגם זענען עס נאָר האַרציקע יידישע פאָלקסמאָטיוון, אָבער אויך זיין אַמעריקאַנער „זשענטלמען" איז גאָר פיין. א געלונגענע קרעאַציע האָט געשאַפן יאַקובאָוויטש. אַזוינע פיינע ניו-אַנסן אַרויסגעבראַכט, אז מ'האָט פון אים באמת גע-מוזט הנאה האָבן. אויב אָבער ער האָט אין וואַלפּנ-זאָנען געהאַט א שוואַכן פּאַרטנער, האָט אים דער-פאַר די פרוי פּאַכלער גאַנץ פיין פאַריכט. איר שפּילן איז אַזוי נישט געקינצלט, אַזוי עכט און פּשוט ווי נאָר זעלטן א מוטער-ראַליסטקע. ה. וואַלפּזאָן און פר. טאַנינאַ — צו קאַלט. אין דער קאָמעדיע איז דאָס אויך א חסרון. גוט אויסגעפירט זענען אויך די עפּיזאָדנ-ראָלן. אין ערשטער ריי זאָל דערמאָנט ווערן גליקמאַן וועלכער איז געווען גאַנץ גוט אין קצב און נישט מינדער. די פרוי גליקמאַן. גוט איז אויך געווען פר. סאַנטאָר.

דער אָרקעסטער מיטן קאַפּעלמייסטער מאַרצעל בראַש, גאַנץ וווּיל.

אַלץ אינאיינעם א לעבעדיקע פאָרשטעלונג פונם אָנהויב ביזן סוף.

פון דער קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג.

דער מצב פון דער ייד. קאָאָפּעראַציע אין בוקאָווינע.

(אויסצוגן פונם רעפּעראַט פון אינספּ. אוסאַסקין).

די יידישע קאָאָפּעראַציע אין רומעניע האָט אין די פיר פּראָווינצן פאַרשידענע פיזיאָנאָמיעס און די טענ-דענצן אין איר אַנטוויקלונג זענען צוליב דער טראַ-דיציע פון די איינצלנע קענגטן און די צוליב באַזונ-דערע ווירטשאַפטלעכע ווי אויך גייסטיקע פאַקטאָרן פאַרשידענע.

אין די באַסאַראַבישע באַוועגונג די עלטעסטע און אַם שטאַרקסטן, פאַרוואָרצעלטע און איז דאָרט ביי די יידן פונם אַמאָליקן רוסלאַנד שולט די באַ-שטרעבונג דאָס גאַנצע געזעלשאַפטלעכע לעבן פון די מיטגלידער צו גרופּירן אַרום דער לייַ-אין שפּאָרקאַסע, אַזוי איז עס גאַנץ אַנדערש אין די נייע פּראָווינצן בוקאָווינע און זיבנבירגן, ווו די קאָאָפּעראַטיוון, זענען פאָלקס-בענק. נאָר געלד-אינסטיטוטן, אָן דעם קולטורעלן און געזעלשאַפט-לעכן טייל פון דער קאָאָפּעראַטיווער אַרבעט. אין אַלט-רומעניע גייט די אַנטוויקלונג אין אן ענלעכער ליניע. ביי די קורזן וועלכער ס'האָט איינגעאָרדנעט דער באַסאַראַבער פאַרבאַנד היינטיקן זומער איז אויך גע-לייענט געוואָרן א לעקציע וועגן מצב פון דער קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג אין בוקאָווינע.

דער רעפערענט אינספּעקטאָר מ. אוסאַסקין האָט באַריכטעט וועגן דער בוקאָווינא אין אן אויס-פירלעכן רעפּעראַט פון וועלכן מיר נעמען אַרויס פאָלגנדעס:

די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג הויבט זיך אין בוקאָ-ווינע אָן סוף פונם יאָר 1927. דער יסוד פאַר דער אַרבעט איז אָבער געלעגט געוואָרן שוין 1920, ווען ס'איז געגרינדעט געוואָרן די „ווידעראויפבוי-געזעלשאַפט פאַר דער יידישער באַפעלקערונג" מיטן ציל אויפצובויען די צעשטערטע הייזער און די עקזיסטענצן, וועלכע זענען רואינירט געוואָרן דורך דער מלחמה. די טעטיקייט פון דעם דערמאָנטן אינ-סטיטוט זייט דער גרינדונג ביז צום איבערגיין אין דער צענטראַל-באַנק פאַר בוקאָווינע איז גענוג באַ-קאַנט און שוין נישט איינמאָל אָפּגעשאַצט געוואָרן.

אין צאָלן זעט די אַנטוויקלונג אַזוי אויס:

יאָר	הלוואות	סאָציאַלער קאַפּיטאַל	פרעמדע קרעדיטן	שפּאַראיינלאַגן	ווירעמענט
1922	12,850.000	592.000	18,787.000	—	80,000.000
1923	28,140.0.0	1,227.000	29,547.000	—	150,000.000
1924	29,430.000	1,497.000	29,032.000	—	172,600.000
1925	34,715.000	2,310.000	33,014.000	—	106,710.000
1926	35,095.000	2,747.000	32,852.000	1,140.000	173,183.000
1927	35,420.000	3,936.000	34,009.000	2,209.000	202,650.000

אין דער צייט ווען די „ווידעראויפבוי-געזעלשאַפט" איז איבערגעפירט געוואָרן אין דער צענטראַל-באַנק פאַר בוקאָווינע פּראָגרעסירט זי און ווייזט אויף סוף יאָר 1928 א סאָציאַלן קאַפּיטאַל פון 4,780.000, שפּאַראיינלאַגן אויף 4,691.000, הלוואות 35,723.000 און א ווערימענט אויף 299,000.000. די בילאַנץ פאַרן ערשטן האַלבן יאָר 1929 ווייזט אויף א פאַר-גרעסערונג פון אַלע טעטיקייטס-צווייגן.

די פון דער צענטראַלבאַנק פינאַנצירטע קאָאָפּע-ראַטיוון אין דער בוקאָווינער פּראָווינץ געפינען זיך אין 11 פּונקטן, אַכט זענען געגרינדעט געוואָרן דורכן אינעציאַטיוו און מיט הילף פון דער צענטראַל-באַנק און דריי (דאָרנאַ, סערעט און שאַץ) זענען שוין באַ-שטאַנען פון פריער. די אַנטוויקלונג פון די פּראָווינץ-קאָאָפּעראַטיוון איז א באַפרידיגנדע. און מ'קאָן אָנ-ווייזן דערויף, אז די בוקאָווינער קאָאָפּעראַציע האָט צום סוף פון יולי 1929 געהאַט 7920 מיטגלידער, וועלכע ס'איז אַרויסגעגעבן געוואָרן 3730 הלוואות אין א סכום פון 51,335.000. דער סאָציאַלער קאַפּיטאַל האָט באַטראָפן 9,181.000, רעזערוועז: 1,597.000, הלוואות פונם זשאַנט (פאָנדייזשן) 36,362.000, שפּאַראיינלאַגן: 10,846.000, גע-בונענע שפּאַראיינלאַגן (פון 3 ביז 20 יאָר) 4,872.000, אימאָביליען (הויז פון דער צענטראַל-באַנק טשערנאָוויץ): 2,205.000. אַזוי אז דאָס איינענע פאַרמעגן פון די קאָאָפּעראַטיוון איז באַדייטנד גרעסער ווי די זיי אָנפאַרטרויטע שפּאַר-איינלאַגן.

צום רעפּעראַט פונם אינספּעקטאָר אוסאַסקין וועלכער האָט באַלויכטן די בוקאָווינער קאָאָפּעראַציע פון אַלע זייטן איז צו באַמערקן, אז די נויט-ווענדיקייט צו שאַפן דעם פאַרבאַנד פון די בוקאָווינער קאָאָפּעראַטיוון און אָנ-צוהויבן מיט א ברייטער קאָאָפּעראַטיווער פּראָפּאַגאַנדע און דערציהונג פון דער יידישער באַפעלקערונג, טאָר מען לענגער נישט וואַרטן.

די פאַקטאָרן אין דער בוקאָווינער קאָאָפּעראַציע האָבן זיך אַרויסגעוויזן אַלס געניט אינם פאַרוואַלטן און אָנפירן פון די פאָלקס-בענק, אַלס איבערגעגעבן און ערלעך ביי דער אַרבעט. אָבער אַלס זער אָרים אָן מיטלען, אַלץ צו שטאַרק געפּענטעט דורך דער פאָנדיישן — און דערפאַר מוז געשאַפן ווערן דער נייער אָרגאַן, דער פאַרבאַנד וועלכער זאָל א שטויס טון די באַוועגונג פאָרויס, און איר אַריינגעבן דעם כח, וואָס זאָל שאַפן די סאָלידאַריטעט, אין קאָאָפּעראַטיווע באַנעמונג פון די ווירטשאַפטלעכע אינ-טערעסן פון דער יידישער באַפעלקערונג.

די ערפאָלגן פון דער בוקאָווינער קאָאָפּעראַציע אין די ערשטע צוויי יאָר וועלן זיין א גוטער אָנהויב פאַר ווייטער.

***

אָוונט פון הומאָר.

(רעציטאַציעס פון ס. שוואַרץ, א. באַראַק און מ. סורקעס)

אין אַזוינע ביטערע צייטן ווי אונזערע, מוז מען פון צייט צו צייט זיך דערפרישן דורך לאַכן. און מיר האָבן טאַקע אין דעם דאָזיקן אָוונט געלאַכט. צוויי האָבן אונז געמאַכט לאַכנדיג: שוואַרץ און סורקעס, יעדער לויט זיין שטייגער. אָבער מיט א גאַנץ באַזונדערן דערפאָלג, זענען דורכגעגאַנגען די רעציטאַציעס פון משולם סורקעס, וועלכע האָבן אונז מאָמענטנווייז דערמאָנט אין די שיינע אָוונטן פון גראָסבאַרדן. סורקעס איז א רעציטאַטאָר מיט גע-שמאַק, מיט פאַרשטענדניש. ער פאַרמאָגט אין זיך עפּעס אַזוינס, וואָס לעגט אַרויף אויף זיינע פאָרלעזונגען דעם חותם פון אָנאייגענעם „איך" און נישט צו פאַרבייטן אים מיט אַנדערע. אין זיין רעציטירן ווערט זער אָפּט אונטערגעשטראָכן און טאַקע מיט דעם נויטיקן טראָפּ אויך, דאָס מוסר-השכל'דיקע פון דער זאַך. אבנר באַראַק איז ווי תמיד געווען, גוט, אָבער דאָס, וואָס ער האָט פאָרגעלייענט, האָט זיך לחלוטין נישט אַריינגעפּאַסט אין דעם פּראָגראַם פון א הומאָר-אָוונט.

סך-הכל: געווען א פיינער אָוונט. א יישר-כח אַלע אַנטיילנעמער

*

„אין די בלוטיקע טעג"

רופט זיך א זאַמלונג אַרטיקלען, אַרויסגעגעבן פון די צ. ס. פון צעירי-ציון און „החלוץ" אין קעשענעוו. עס שרייבן וועגן די געשעענישן: י. סקווירסקי: די געמיינע שותפות; יעקב פיכמאַן: די פרוכט פון האַס; ש. שלום: אין פלאַמען; ז. רובאַשאָוו; אונזער אמתע תשובה; א גענויע שילדערונג וועגן די בלוטיקע טעג, א רשימה פון די געפאַלענע קדושים און העלדן און דער ענטפער פון דער הסתדרות אויף אויף די פּראָוואָקאַציעס פונם „בונד" גייען אויך אַריין אין דער זאַמלונג. פּרייז 25 ליי. צו באַקומען דורכן פאַרלאַג „ערד און אַרבעט" קעשענעוו.

בריוו צו די „טש. בל".

דער פּלאַץ פונם יידישן אינטעליגענט

חשובע רעדאַקציע!

דערלויבט מיר צו מאַכן אייניקע באַמערקונגען צו דער פראַגע:

פאַר דער מלחמה, איידער אייראָפּע איז אַריין אין דער ווירטשאַפטלעכער ירידה, אין וועלכער זי געפינט זיך היינט און איידער דער קאַפּיטאַליזם האָט אַזוי שטאַרק ווי היינט, צוליב זיין עקספּאַנזיע אַלץ חרוב געמאַכט, איז דאָס פאַרענדיקן פון אן אוניווער-סיטעט געווען א גאַראַנציע-בריוו פאַרן בירגערלעכן וווילשטאַנד. דעמולט זענען אויך געשאַפן געוואָרן די אַקאַדעמישע באַרופס-אָרגאַניזאַציעס, מיט דער אויפ-גאַבע, אויך אַרומצונעמען אירע מיטגלידער מיט אן נימבוס, וועלכער האָט סוף כל סוף געהאַט א גרויסע באַדייטונג פאַר די הכנסות און אן עקאָנאָמישן צוועק. די אַקאַדעמישע באַרופן האָבן געהאַט א רייע פּריווי-לעגיעס, מ'האָט נישט געקאַרגט מיט קיין טיטלען, דאָקטוירים, אינזשעניר, פּראָפעסאָרן, וכדומה, לויטער מענטשן מיט א שטאַרקן באַוווּסטזיין פון זייער ווערט און פון דער הויכקייט פונם אַקאַדעמישן שטאַנד — זענען געווען די בעסטע שטיצע פונם בירגערטום און פון זיין געזעלשאַפטס-סדר.

אין די נאָכמלחמה יאָרן האָט זיך אָנגעהויבן די פּראָלעטאַריזאַציע אויך פון די באַרופן. דער טייל פונם מיטל-שטאַנד איז מער דעקלאַסירט געוואָרן ווי אַלע אַנדערע. די בורזשואַזיע גוטיקט זיך אין אים אַלץ ווייניקער און האָט שוין גאַנץ פאַרגעסן אין זיין פאַרדינסט בשעת דער בירגערלעכער רעוואָלוציע. אין די שורות פון דער אינטעליגענץ הערשט א תוהו ובוהו, זי ווייסט נישט — אחוץ א קליינעם טייל, וועלכער האָט דערקענט דעם אייגענעם מצב — צו וועלכן קלאַס זי געהערט, זי פילט זיך פון אַלע אָפּ-געשטויסן און לעבט אין א דעסאָריענטירטקייט, גע-בליבן איז איר נאָר דער באַוווּסטזיין פונם שטאַנד, וועלכער האָט נישט קיין שום באַדייטונג און איז נאָר א מניעה פאַר דער דערקענטניש פון דער קלאַסנצו-צוגעהעריקייט צו דער אַרבעטערשאַפט. פון דער בור-זשואַזיע אָפּגעשטויסן און צום אַרבעטערקלאַס מורא-האָבנדיק זיך צו דערנענטערן, שטייט דער היינטיקער אינטעליגענט דערוויטערט פון יעדער פּאָזיטיווער אַר-בעט אויפן געביט פון נאַציאָנאַלער און סאָציאַלער טעטיקייט.

גאָר בולט ווייזט זיך דאָס אין אונזער קענט, ווי ס'זענען נאָך מענגלעך אַזוינע יאָלדן, ווי דער באַ-וווּסט-געוואָרענער ראַדעוויצער דאָקטאָר פון Ich lese kein Jargon! א כאַראַקטעריסטישער טיפּ פון דעם יידישן אַקאַדעמיקער אין בוקאָווינע, וואָס און ווי מ'זאָל נישט זיין, קודם קאָן ער נישט קיין זשאַרגאָן און דערנאָך איז גישט קיין פּראָלעטאַריער...

די צאָל פון די יידישע אַדוואָקאַטן אין טשער-נאָוויץ און אויף דער פּראָווינץ איז באַלד אַזוי גרויס, אז ביידע פּרנסות געפינען זיך אין א מדרגה פון א וואַקסנדיקער פּויפּעריזאַציע. גייסטיקע פּראָלעטאַ-ריער ווערן די „פרייע באַרופן", וואָס זענען אַמאָל פול גאווה געווען אויף זייער שטאַנד. אָבער מיינט איר, אז די באַטראָפענע זענען א מבין אויף זייער צו-שטאַנד, אז זיי ווייסן ווו זייער פּלאַץ איז און מיט וועמען זיי מוזן גיין אין קאַמף?

אויך פאַר ווייטער זענען זיי נאָכלויפערס פונם בירגערלעכן ערב-רב און האָבן מורא צו פאַרברייטערן דעם ענגן האָריזאָנט. אויך פאַר ווייטער שעמען זיי זיך מיט די ברודער אין קאַמף און ליידן און לעבן אין א וועלט צווישן הימל און ערד. איר מוזט זיי נאָר אַמאָל באַטראַכטן, די פאַרשידענע טיטולירטע, כדי צו פאַרשטיין וואָס פאַר א קאַריקאַטורן ס'בילדן זיך פון פּראָלעטאַריער, וועלכע באַטראַכטן זיך אַלס טייל פון דער בורזשואַזיע. ס'איז כדאי צו שטודירן אַמאָל אַזא פּראָלעטאַריזירטן דאָקטאָר, וועלכער שעמט זיך מיט יידיש, קאָן נישט קיין העברעיש, קהלט זיך און וויל איינעמען ארץ-ישראל בחרבו ובקשתו... אויף דער פּראָווינץ ווערט בולט דאָס טראַגישע אין אַזא אַנדרוגינוס.

ווי לאַנג וועט דער יידישער אינטעליגענט בלייבן אַזוי פאַרבלענדעט און נישט געפינען זיין ריכטיקן וועג?

ד"ר זילבער.

אַבאָנירט דעם אומאָפּהענגיגן אָרגאַן „טשערנאָוויצער בלעטער"

יוועלן און זייגערס בוכהאַלץ, נאָר רינגפּלאַץ 6 — 29 יאָר דאָס פאַרטרויען פון די קונים.

קאָנקורענץ אויף דער פּראָווינץ.

השובע רעדאַקציע!

איינע פון די וויכטיקסטע סטימולירנדיקע כחות אינם לעבנס־קאַמף איז בלי שום ספק די קאָנקורענץ — א דערשיינונג, וועלכע האט אסך גוטע און וויכ־דיקע מעלות פאר דער פּראָדוקציע און פארן גייסטיקן שאַפן פונם מענטש. אבער צון א קללה ווערט זי אין דער פּראָווינץ, ווי אַלין נעמט אָן די פאָרם פון א קאַריקאַטור און פון טראַגישער לעכערלעכקייט. דאָ מוז מען זיך פרעגן: ביז וויהין מעג איך יענעם צו־ריקשטויסן, כדי איך זאָל אים בעסער ארויסזען? ווי איז קאָנקורענץ עטיש באַרעכטיקט און ווי הויבט עס אָן צו זיין גנבה? וועלכער איז דער מאָסשטאב פאר קאָנקורענץ?

אָט א פאָר ביישפּילן: אן אדוואָקאַט קאָנציפּירט ביי א צווייטן, אויסנעדינט די קאָנציפּיענטנצייט, לאָזט אים זיין ביזאַיצטיקער באַלעבאָס ארויס בשן ועין, ד. ה. מיטן בעסטן צייגניש און ער ווערט זעלבשטענדיק. דער ביזאַיצטיקער באַלעבאָס אבער, דערפילט אין אים א קאָנקורענט, און נוצט אויס יעדע געלעגנהייט, כדי אים, זיין געוועזענעם מיטארבעטער און אַ־צטיקן פאַר־קאָלעגן — פון איבערפלאַך צו פאַרטרייבן. קומען אין דער קאַנצליי קליענטן און פרעגן: ווי איז ערגעץ אייער קאָנציפּיענט? — כ'האָב אים ארויסגעוואָרפן — ענטפערט דער אדוואָקאַט — נישט מער מעגלעך גע־ווען מיט אים צו ארבעטן, אלע פּראָצעסן קאַליע געמאַכט.

ווייטער: א מאַנופאַקטוריסט שטייט ביי דער שוועל אקעגנאיבער זיין קאָנקורענט און פרעגט א פאַרבייגייער: ביי וועמען האט איר געקויפט דעם מאַנטל, וואָס איר גייט? ביי אייער שכן אקעגן — ענטפערט דער געפרעגטער. — וויאזוי לאָזט איר איך עפּעס אַנטון אזא שמאַטע, א זאַק, האט ווידער געפרעגט מיט א שמייכל דער מאַנופאַקטוריסט.—

א דאָקטאָר באַהאַנדלט א פּאַציענט, נאָכדעם ווי דער פּאַציענט האט שוין געהאט קאָנזולטירט אן אנ־דערן דאָקטאָר: ווער איז דא שוין געווען? דר. X. וואָס האט ער געטראָפן? ביים הארץ, לעבער... און געגעבן? זאָגן מיר „דיגיפוראַט". הארץ!? איין מאָ־מענט, אייער הארץ איז פולשטענדיק געזונט. און עפּעס דאָך נישט אין אָרדנונג, נאָר דיגיפוראַט? וואַרפט עס ארויס דורכן פענסטער. איר וועט נעמען „דיגאַלען", עפּעס גאַנץ אנדערש, ס'העלפט 100 פּראָצענט. אדיע! איך וועל נאָכמיטאָג נאָך אריינקו־מען (אַרייגקומען... הייסט עס „איך" און נישט דער דאָקטאָר, וואָס איז געווען פריער, אגב זאָל געזאָגט ווערן אז „דיגיפוראַט" און „דיגאַלען" שטאַמען פון איין מאַמע.)

הייסט דאָס קאָנקורענץ? לאָזן מיר אפשר דעם מאַנופאַקטור־סוחר אויף א ווייַלע שטיין, אבער ווי קאָנען „אינטעלעקטואַלן" זיך באַנוצן מיט אזוינע כלי־זין? זיי זענען דאָך נאָך נמאסער ווי כ'האָב זיי גע־מאָלן. איך פרעג קלאָר: ווי איז דער אָנהויב און ווי איז די גרענעץ ביי קאָנקורענץ? ווער איז דער מאָס־געבנדיקער פאַקטאָר גרעניצן אוועקצושטעלן? (פאַר־פערנונפט, הארץ, אינסטינקט א. א. מ.) מיט וועלכן מאָסשטאב וועט זיך דער באַטרעפנדיקער פאַקטאָר אבנוצן?

אהרן הערמאַנסקי.

לעקציעס־טור

הארבסט 1929

פון רעדאַקציע־קאָלעגיע און מיטאַר־בעטער פון די „טשערנאָוויצער בלעטער

I.

דר. י. בערנפעלד: „פון לשון אשכנז ביז יידיש" די געשיכטע פון דער יידישער שפּראַך און פון דער אלטער ייד. ליטעראַטור (2 לעקציעס).

חיים געלער: 1. „די אנטוויקלונג פון דעם יידישן טעאַטער";
2. א. מ. פוקס דער דערציילער.

ב. טוטשינסקי: 1. „פּראָבלעמען פון דער מאָ־דערנער יידישער ליטעראַטור;
2. „די פרוי פון אונזער בענקשאַפט" (די פרוי אין דער ייד. ליטעראַטור);
3. „וועגן יידישער דיכטונג" (פון א. רייזן ביז מ. קולבאַק;
4. „אמעריקאַנער יידישע ליטעראַטור"

א. טווערסקי: „טשערניכאָווסקי", „ביאַליק".

א. מאַיאַנסקי: 1. "פונם אר"י ביז צום בעש"ט",
2. מ. י. בערדיטשעווסקי".

ש. א. סופר: „סאָציאָלאָגיע פונם חסידיזם", „נחמן בראַצלאַווער";

מ. סורקעס: „אָוונט פון הומאָר". רעציטאַציעס פון די ווערק פון י. ל. פּרץ, שלום עליכם, אש, נאַדיר, אנ־סקי, טונקלער, ליב דער לעבעדיקער, טשעכאָוו, מארק טווען א. א

י. פאַנער: „דער הומאָריסטישער עלעמענט אין דער יידישער ליטעראַטור".

נענטערע אינפאָרמאַציעס און רעדאַקציע פון די „טשערנאָוויצער בלעטער".

גענרינדעט אין יאָר 1899.

די

טיפּאָגראַפיע

מ. עבנער

טשערנאָוויץ, הויפּשטראַס 8

ליפערט פּראָמפּט און ביליק כלערליי דרוק־סאָרטן, צייטונגען, בראָשורן, בריפן און קאָווערטס, מעמאָראַנדן אפישן, עטצ. עטצ.

שטאַמפּיליען - ערצייגונג.

זעצ־מאַשין־ און סטערעאָטיפּי־באַטריב.

ייד. פאָלקס־טעאַטער — רוסישעגאַס 22.

גאַסטשפּיל לערנער־זיידערמאַן

פרייטאָג, דעם 18־טן אָקטאָבער 1929 — שבת דעם 19־טן און זונטאָג דעם 20־טן

פּרעמיערע: זיסע חלומות

נאָכמיטאָג - פאַרשטעלונגען: דאָס גליקלעכע מיידל

זונטאָג, דעם 20־טן, אָוונדס:

א נאַכט פון ליבע

צו אונזערע אבאָנענטן!

מיר בעטן אונזערע השובע אבאָנענטן, וועלכע האָבן אינאיינעם מיטן פריערדיקן נומער באַקומען א פּאָסט־מאַנדאַט, אז זיי זאָלן זיך באַנוצן מיט די מאַנדאַטן און אונז שיקן דעם אבאָנעמענט־אָפּצאָל!

ס'איז איבריק אָנצוווייזן, ווי שווער ס'קעמפט אן אומאָפּהענגיקע יידישע צייטונג פאר איר קיום. אין די 22 וואָכן זייט איר דערשיינען, האָבן מיר זיך באַמיט צו זיין א טריבונע פאַרן פרייעם יידישן וואָרט, און פאר אַלגעמיינע קולטור־אידעען. די צו־שטימונג וועלכע מיר האָבן באַקומען פון אלע קענטן פונם לאַנד איז דער בעסטער באַווייז, אז מיר דערפילן אונזער שליחות מיט ערנסט. נאָך אסך אויפגאַבן מוז פון אונז רעאַליזירט ווערן. די „טשער־נאָוויצער בלעטער" מוזן פאַרברייטערט ווערן. א לי־טעראַרישע און וויסנשאַפטלעכע ביי־לאַגע מוז זיין אונזער ניכסטער אויפגאַבע, און מיר מוזן שאַפן א פאַרבינדונג מיט די יידיש־שאַפנדיקע צענטרען אין די אנדערע לענדער.

העלפט אונז דאָס דערגרייכן! יעדער נייער לעזער איז א מאָראַלישע און א מאַטעריעלע שטיצע, איז א הילף פאר אונזערע באַשטרעבונגען

באַצאָלט אייער אבאָנעמענט און ווערבירט נייע לעזער!

די אדמיניסטראַציע.

צושניידערקורס פאר הערן־שניידער פון דער געזעלשאַפט „אָרט" אין טשערנאָוויץ.

די געזעלשאַפט „אָרט" אין טשערנאָוויץ, האט בדעה צו דערעפענען נאָר אין ניכן, ווען ס'וועלן זיך נאָר מעלדן אן אנטשפּרעכנדיקע צאָל פון אינטערעסענטן, א

צושניידערקורס פאר הערן־שניידער

אונטער דער אנפירונג פון דעם אבסאָלווענטן פון דער פּאַריזער צושניידער־אקאַדעמיע הער נתן מאַנגער. — דער קורס וועט דויערן 6—5 חדשים. — דאָס לערן־פּראָגראַם נעמט ארום אלע טעאָרעטישע און פּראַקטישע למודים פונם צושניידער־פאַך. — איינשרייבונגען: טעגלעך אין דער ביוראָ פון „אָרט" טעמפּלגאַס 8 (אין הויף) פון 1—9 פאָרמיטאָג און פון 3—4 נאָכמיטאָג

פאַרבעריי און כעמ. רייניקונג

„RECORD"

א. גראָס,

טשערנאָוויץ: ריסישענ. 7: ראַטהויזשטר. 25.

רייניקט, פאַרבט אַלצוינג

ספּעציאַל־אָפּטיילונג: הערנהוט־רעפּאַראַטורן

אונטער דער לייטונג פון א גענייטן קענער פון דער רומענישער שפּראַך און ליטעראַטור הויבט אָן אין די נאָענטסטע טעג א

קורס פאר רומעניש

(פאַר דערוואַקסענע). אינפאָרמאַציעס: סעקרעטאַריאַט ייד. שולפאַריין, יידיש הויז, II. שטאָק.

1929—1930 פעלץ־סעזאָן

איינראַדונג.

פעלץ־אַטעליער

ל. גיפּס

טשערנאָוויץ

סטר. רעזשעלע פערדינאַנד 18

(הויפּטשטראָז 18)

אימפּאָרטירט פעלץ־לאַנער דירעקט פון לייפּציג.

ערשטקל. ברייטשוואַנץ־פערזיאַנער

איך פעלצמענטל פון 10.000 ליי און העכער

אריגינאַל בערלינער און ווינער מאָדעלן.

פיינסטע אַרבעט נאָך מאָס

פון איינענע ווי אויך פון מיטגעבראַכטע מאַטעריאַלן.

גאַסטשפּיל

טאָמאַשעווסקי־רות רענעע

אין מוזיקפאַריינסזאַל:

פרייטאָג, דעם 18־טן, שבת, דעם דעם 19־טן און זונטאג, דעם 20־טן אָקטאָבער

איך און דו...

אפּערעטע אין 3 אקטן פון באָריס טאָמאַשעווסקי מוזיק פון רומשינסקי. אין די הויפּטראָלן:

באָריס טאָמאַשעווסקי און רות רענעע.

א גרויסער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער אָנפי־רונג פונם באַרימטן דירינענט און קאָמפּאָניסט

י. זאָהן־פּאָליאַקאָוו.

קאַרטן: קאָנצערטדירעקציע „קאַרמען סילוואַ" הערנגאַס 22

Editor şi Redactor răspunsabil: S. A. Soifer. — Tipografie E. M. Ebner, Cernăuţi, str. Regele Ferdinand 8